

تأثیر طرح‌های پلیسی در افزایش امنیت اجتماعی با تأکید بر طرح رعد در

منطقه ۲۰ شهر تهران

نعمت اله ناروقه^۱، فرهاد اله وردی میگونی^۲، مهدی کاظمی جویباری^۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۳/۱۶ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۴/۱۹

چکیده

زمینه و هدف: طرح رعد در کاهش جرم و احساس ناامنی برای مجرمان بسیار مورد توجه قرار گرفته و موفقیت بالایی برای ایجاد امنیت و اجرای دستورالعمل‌های انتظامی داشته است. لذا با توجه به این موضوع هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر تدوین و اجرای طرح پلیسی رعد در افزایش امنیت اجتماعی شهر تهران بوده است.

روش پژوهش: پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، یک تحقیق توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری مورد نظر کارکنان فاتب در منطقه ۲۰ بوده است از طریق فرمول کوکران ۱۱۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. در این پژوهش داده‌ها از طریق پرسشنامه‌هایی که در بین جامعه آماری توزیع شده‌اند، جمع‌آوری گردید که روایی آن قبلاً توسط خبرگان و کارشناسان انتظامی تهران بزرگ و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ با «۰/۸۰۱» درصد مورد تأیید قرار گرفته است.

یافته‌ها: تأثیر طرح رعد به عنوان یک متغیر مستقل بر متغیر وابسته (افزایش امنیت اجتماعی) با سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید مورد تأیید قرار گرفت. بیشترین تأثیر طرح رعد، با کاهش جرم به ویژه سرقت در افزایش امنیت نقش مهمی داشته است.

نتیجه‌گیری: طرح رعد احساس امنیت بیشتری را در مردم ایجاد می‌کند، سبب تقویت گزارش‌ها پلیس و ثبت جرم می‌شود و توانایی پلیس با بررسی و کشفیات و ایجاد نمایشگاه از طریق به کارگیری روش‌ها و فنون دقیق‌تر برای شناخت مکان‌های امن و غیر امن می‌تواند بهبود یابد.

۱- دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ایران، مازندران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایت اله آملی

۲- استادیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ایران، مازندران، دانشگاه مازندران (مسئول

مکاتبات) Farhad.allahverdi@yahoo.com

۳- استادیار حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ایران، مازندران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد ایت اله آملی

واژه‌های کلیدی: امنیت اجتماعی، طرح رعد، مکان‌های جرم خیز، تهران بزرگ

مقدمه

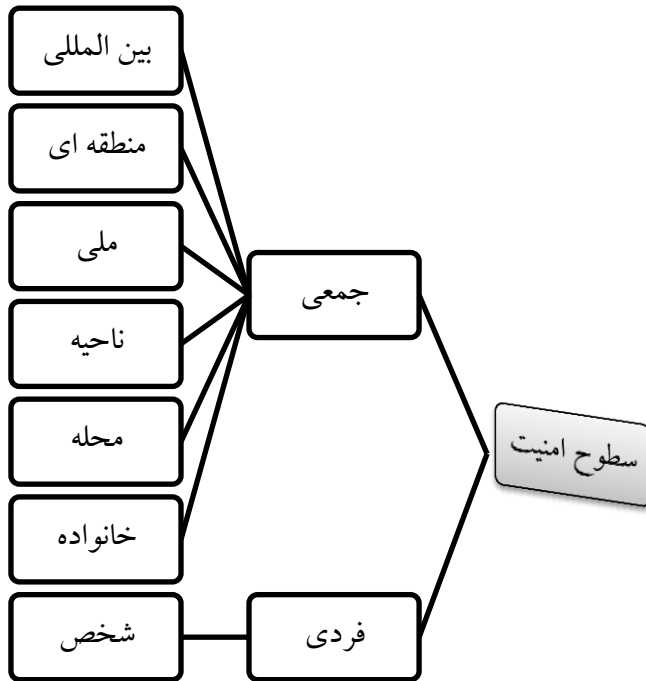
امنیت عبارت است از فراهم شدن حالت یا شرایطی در فضای در حال رشد یا پیشرفته که افراد در آن آرامش خاطر پیدا کنند (ناروقه و حسینی، ۱۳۹۴: ۵۶)؛ بنابراین، باید از روش‌ها و ابزارهایی استفاده کرد که امنیت اجتماعی مکان‌های مختلف را افزایش دهد و در نتیجه انگیزه مجرمان و خلافکاران در ارتکاب جرم کاهش پیدا کند؛ بنابراین، طی دو دهه اخیر در سیاست‌های پیشگیرانه جرم شناسان برای مقابله با بزهکاری شهری تغییرات مهمی ایجاد شده است (موسوی، ۱۳۹۱: ۳۱). یکی از این سیاست‌ها، اجرای طرح‌های پلیسی در مناطق جرم خیز است. با توجه به اینکه مجرمان در هنگام ارتکاب جرم به خطر دستگیری بیشتر از شدت مجازات فکر می‌کنند، (کلارک^۱، ۱۹۹۷: ۱۹۹)، بنابراین، اجرای این طرح‌ها در کاهش انگیزه مجرمان برای ارتکاب جرم به‌ویژه در مناطق جرم خیز شهر تهران دارای امتیاز بالایی است.

برای رسیدن به نظم اجتماعی، برنامه‌ریزی امور اجتماعی و ساماندهی عملکردها اجرای طرح‌های پلیسی می‌تواند در پیشگیری از جرائم غیرقابل کنترل ثمربخش باشد. طرح رعد با افزایش خطر دستگیری مجرمان موجب پیشگیری از جرم می‌شود. پلیس فرماندهی انتظامی تهران بزرگ (فاتب) به منظور ایجاد آرامش و امنیت اجتماعی شهروندان در سال‌های اخیر به‌ویژه از سال ۱۳۹۶ تاکنون با کمک پرسنل و فرماندهان خود، در سر کلاتری‌های یازده گانه به تدوین و اجرای طرح‌هایی مانند رعد، صاعقه و کاشف و... برای کشف جرائم و دستگیری مجرمان و ایجاد رعب و وحشت در دل خلافکاران برای ارتکاب به اقدامات خلاف بعدی دست یافته است. پژوهش حاضر، به دنبال جواب این سؤال است که «اجرای طرح‌های پلیسی به‌ویژه طرح رعد چه تأثیری در میزان امنیت اجتماعی دارد؟»

یکی از سیاست‌های اساسی در حوزه کنترل جرم، پیشگیری می‌باشد؛ که متشکل از مجموعه راهکارهای مستقیم و غیرمستقیمی است که با هدف ایجاد امکانات و موقعیت‌های بازدارنده از وقوع جرم و کج روی‌ها طراحی و تدوین می‌شود. به نظر می‌رسد افزایش میزان جرم و جنایت و خشونت‌های شهری در اکثر کشورهای جهان و طرح تئوری‌های جدید پیرامون مکان و جرم و لزوم عوامل مکانی فضایی این کج‌روی‌ها و شناسایی مکان‌های مستعد برای ارتکاب بزه در شهرها و تلاش برای پیشگیری و کاهش میزان جرائم، علت اهمیت یابی بررسی‌های طرح‌های پلیسی در مناطق جرم خیز می‌باشد؛ بنابراین، در این تحقیق سعی بر آن است با بررسی طرح‌های پلیس با تأکید بر طرح رعد و موفقیتی که این طرح‌ها در کاهش جرم و افزایش امنیت در شهر تهران با توجه به جامعه آماری که منطقه ۲۰ تهران است، ایفا کرده‌اند به بازسازی و افشای نقش سازنده پلیس فاتب در پیشگیری از جرم در مناطق جرم خیز اشاره شود.

مبانی نظری

امنیت اجتماعی: در فضاهای شهری، احساس امنیت شهری به این معناست که شهروندان بتوانند آزادانه جابجا شوند، با هم‌شهریان خود ارتباط برقرار کنند و به فعالیت‌های اجتماعی بپردازند، بدون آنکه تهدید شوند و یا با خشونت مواجه شوند. احساس امنیت به معنای امنیت خاطر شهروندان از مال، جان و ... است که خود نشانگر سازمان‌یافتگی، قانونمندی و باثبات بودن جامعه است (رضایی مقدم، ۱۳۹۱: ۴-۳). احساس امنیت حالتی است که در آن ارضای احتیاجات و خواسته‌های فردی و اجتماعی افراد انجام و شخص در آن احساس ارزش، اطمینان خاطر و اعتماد به نفس نماید (لطفی، ۱۳۹۳: ۴۵). امنیت در سلسله‌مراتب فضایی معنا و مفهوم پیدا می‌کند و انواع مختلفی دارد و دارای سطوح متفاوتی است که در شکل (۱)، نمایان است:

شکل ۱- سطوح امنیت (حسینی و ناروقه، ۱۳۹۴: ۶)

ایجاد امنیت در شهر و همچنین فراهم نمودن بسترهای موردنیاز جهت برقراری نظم و امنیت در محیط شهر وابسته به ایجاد قانون، اجرا و نظارت بر اجرای آن است. همچنین برای دستیابی به امنیت اجتماعی جدی گرفتن مشارکت شهروندان در همه شئون حیات انسانی از اجتماع و سیاست تا تربیت و فرهنگ مهم است. انواع جرائم، در نتیجه پاره شدن تعهدات رایج میان مردمی است که جامعه سعی در استحکام و تثبیت آنها دارد. ساختار شکنی گروهی از مردم مربوط به نامتجانس بودن بیش از اندازه محلات و مناطق داخلی شهرهاست. معمولاً پایتخت‌ها و کلان‌شهرهای کشورهای در حال توسعه به دلیل هجوم انواع مهاجرت‌ها از بافت اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی کاملاً نامتجانسی برخوردارند که این امر زمینه‌ساز بروز بسیاری از انواع جرائم شهری است.

تلاش دولت‌ها در برنامه‌ریزی طرح پیشگیری از جرم، مصداق بارزی برای نشان دادن این موارد در شهرها است (حسینی، ۱۳۹۷: ۳۸۲)؛ بنابراین، برنامه‌ریزی برای دستیابی به نظم اجتماعی در هر کشوری از اصول پایه‌ای در تداوم حکومت و حاکمیت محسوب می‌شود. اصل کنترل و پیشگیری؛ از شهروندان در برابر اعمال فشار سوءاستفاده یا شکنجه حمایت می‌کند و اقدام پلیس را به چنین رفتارهایی به شدت کاهش می‌دهد. باید اضافه کرد که حاکمیت قانون بر فقدان اختیارات صلاح‌حیدی (خودسرانه) در دولتی که ممکن است به آزادی شخصی، حقوق افراد یا آزادی قراردادها تعدی کند، نیز نظارت دارد (حسینی، ۱۳۹۰: ۷۳-۷۴).

با به کارگیری طرح‌های پلیسی، چهار اصل نظریه دایسی^۱ (۱۹۸۹) مبنی بر فرمانروایی قانون قابلیت اجرایی بیشتری دارد:

- ۱- هیچ کس نباید مجازات بشود. مگر به علت شکستن قانون. این بنیادی‌ترین ویژگی قانون است؛ زیرا بین حکومت پایبند به قانون و حکومت خودکامه فرق می‌گذارد. به این صورت که اعلام می‌کند هر جا که حاکمیت قانون وجود دارد، حکومت نمی‌تواند به راحتی بنا به دلخواه خود عمل کند؛
- ۲- حاکمیت قانون نیازمند تابعیت یکسان از قانون است که به طور معمول برابری در پیشگاه قانون را، از آن می‌فهمند کاملاً روشن است که قانون نباید یکی را بر دیگری برتر بشمارد؛
- ۳- برای شکستن قانون، باید مجازات معینی وجود داشته باشد. فقط در صورتی قانون می‌تواند، در همه زمان‌ها و اوضاع و احوال کاربرد داشته باشد که دارای حاکمیت باشد؛

---

1. Daisy

۴- رأی فرمانروایی قانون لازم است، حقوق و آزادی‌های فرد را در قانون عادی کشور وارد کرد. این وضعیت باعث می‌شود هرگاه حقوق فردی نقض شود شهروندان بتوانند، با مراجعه به قانون آن را بازگردانند (حسینی، ۱۳۹۳: ۷۲).

جین جیکوبز^۱ (۱۹۶۱) نظریه پرداز بزرگ شهری در تبیین امنیت شهری به تعامل فضای فیزیکی و فرایندهای اجتماعی که محیط را می‌سازد و بر فعال بودن فضا به عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق توجه و تأکید کرد. جیکوبز ایجاد حرکت، استفاده‌های فعال از سطح خیابان و فعالیت‌های خیابانی و مراقبت‌های طبیعی از این فعالیت‌ها را به عنوان مؤلفه‌هایی در جهت ساختن یک محیط خوب شهری قلمداد می‌کند. اسکار نیومن^۲ (۱۹۷۲) نیز در مورد فضاهای قابل دفاع عنوان می‌کند که مردم و طرح‌ها در یک «شهر خوشنوت آمیز» از رویکردهای مشابه در رفتارهای اجتماعی و در جهت توسعه یک محیط امن پیروی می‌کنند. اخیراً کار تیم بیل هیلر^۳ با استفاده از نرم‌افزار اسپیس سینتکس^۴ نیز بعد کالبدی تجمیع خیابان‌ها و لایه‌های آن را به عنوان مؤلفه‌های کلیدی در ایجاد یک محیط امن شهری معرفی کرده‌اند. از نظر این گروه بهترین محیط‌های شهری آن‌هایی هستند که به خوبی با الگوی شهر یکپارچه شده‌اند و امنیت عمومی را رواج می‌دهند (بوایل^۵، ۲۰۰۲: ۲۶۶).

کانون جرم خیز: به طور کلی به محدوده‌ای که جرایم در آن تجمع یافته باشد، کانون جرم خیز گفته می‌شود. جان. ای. اک^۶ و همکارانش جدول (۱) معتقدند: پژوهشگران و پلیس به شیوه‌های گوناگونی از این اصطلاح استفاده می‌کنند. گروهی مانند شرمن^۷،

1. Jane Jacobs

2. Oscar Newman

3. Bill Hiller's team

4. Software Syntax Software

5. Boyle

6. John Eck

7. Sherman

گارتین^۱ و برگر^۲، نشانی‌های جرم خیز و برخی مانند تیلور^۳، برور^۴ و گرین^۵ به آن محله محله یا مجموعه بلوک‌های جرم خیز می‌گویند. تحلیل گران جرم به دنبال تمرکز رخدادهای جدا از هم هستند که ممکن است بیانگر مجموعه‌ای از جرایم مرتبط با هم باشد. همچنین، آن‌ها به دنبال محدوده‌های کوچکی هستند که در آنجا میزان جرم و خلافکاری بالا است هرچند مجرم آن یک نفر نیست. علاوه بر آن محله‌ها یا مجموعه مناطق با سطح بالای جرم یا خلافکاری را تحت نظر می‌گیرند و سعی می‌کنند این وضعیت را به شرایط اجتماعی ربط دهند (ای.ا.ک، چینی، کامرون ۱۳۹۰: ۱۸).

جدول ۱- تمرکز کانون‌های جرم خیز، شواهد، نظریه‌ها و علل

تمرکز	الگوی نقشه	ابعاد هندسی	نظریه‌ها	علل احتمالی	مثال
در سطح مکان، در نشانی‌های خاص، گوشه‌ها یا سایر مکان‌ها	تمرکز نقطه‌ای تعداد اندک مکان با تعداد زیاد جرم و یا تعداد زیاد مکان با تعداد جرم اندک. معمولاً در مکان‌های تکرار جرم تمرکز وجود دارد.	بدون بعد؛ تمرکز بر روی نقاط است	نظریه فعالیت روزمره مدیریت مکان	مدیریت رفتار در مکان‌ها	خرید و فروش مواد مخدر، سرقت از بانک‌ها
در میان قربانی‌ها	معمولاً با مکان‌های تکرار جرم اشتباه	بدون بعد یک یا دو بعد تمرکز در	نظریه مدیریت روزمره و سبک زندگی	انتخاب سبک زندگی با فعالیت روزمره	خشونت در منازل

1. Gartin
2. Burger
3. Taylor
4. Berur
5. green

	قربانیان		نقاط، خطوط یا سطوح	می‌شود. تنها هنگامی بر روی نقشه قابل مشاهده است که قربانیان در مکان‌ها یا خیابان‌ها یا محدوده‌ها متمرکز هستند.	
سرقت از عابرین پیاده	الگوهای جابه‌جایی مجرم و تمرکز اهداف مجرمانه	نظریه جستجوی مجرم	یک بعدی، تمرکز خطی	تمرکز خطی در طول مسیرهای اصلی،	در سطح خیابان یا بلوک
سرقت از منازل،	اثر تجمع پایین، گسستگی اجتماعی، عدم انسجام. تجمع جوانان، فقر اقتصادی، تمرکز اهداف مجرمانه	نظریه عدم انسجام اجتماعی و دیگر نظریه‌های مرتبط با بوم‌شناسی بزهکاری؛ نظریه فرصت	تک بعدی؛ تمرکز ناحیه‌ای	تمرکز پوششی	در سطح ناحیه و محلات

منبع: (ای.ا.ک و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۴)

با توجه به اینکه کدام نواحی، در اختیار گروه‌های تبهکار قرار دارد و کدام نواحی این گونه نیست طرح اجرایی در واحد تحلیلی متغیر است، اقدامات پلیسی در سطوح مختلف دقت مکانی متفاوتی دارد؛ زیرا عموماً در محدوده‌های بزرگ امکان گشت‌های متمرکز و مؤثر میسر نیست (شرمن^۱، ۱۹۸۹: ۵۸).

بنابراین، با توجه به اینکه جرم و جنایت در مناطق مختلف از جمله شهرها موجب خسارت‌های بی‌شماری در سلسله‌مراتب فضایی می‌شود (فروملی، ملی و فراملی)، نظام‌های نظری گوناگونی در قالب تحقیقات جغرافیایی، اجتماعی و اقتصادی در صدد ایجاد الگوهای فضایی مؤثر برای کاهش جرائم هستند. مطالعه جرم و مناطق جرم خیز در سال ۱۹۹۳ به وسیله برانتینگهام^۱ برای کشف عمل متقابل مجرمین و محیط‌های کالبدی و اجتماعی به‌عنوان هدف جرم آن‌ها انتخاب می‌شود، ارائه شد. به نظر وی، جرم نتیجه عمل متقابل انسان و حرکت در مکان و فضا است (پیشگاهی فرد، ۱۳۹۰: ۸۳). همچنین، مطابق با نظریه فضای قابل دفاع، شیوه طراحی محیطی در انتخاب مکان جرم و ارتکاب جرم به مجرم کمک می‌کند (نیومن، ۱۹۷۳: ۳). بسیار از صاحب‌نظران و از جمله طرفداران نظریه «فعالیت روزمره، هم‌گرایی و ترکیب»، ۳ عامل را دلیل پراکنده‌گی جرم در محدوده‌های خاص دانسته‌اند که این عوامل موجب شکل‌گیری مناطق جرم خیز می‌شود (پرهیز، ۱۳۹۵: ۴۴).

سه دلیل اصلی ارتکاب جرم در مکان‌های خاص، اهداف مجرمانه، مجرمان ماهر و عدم کنترل مناسب از سوی مسئولان امنیت است. جرم‌شناسی محیطی، مطالعه جرم، جنایت و آزار و اذیت است، به گونه‌ای که علت وقوع آن‌ها در وهله اول مربوط به مکان‌های خاص و در گام بعدی مربوط به شیوه‌ای است که اشخاص و سازمان‌ها به فعالیت‌هایشان به وسیله فاکتورهای فضایی یا مکان محور، شکل می‌دهند. یکی از مهم‌ترین نگرش‌های جدید دیدگاه «مکان‌های جرم خیز» است که نخست به وسیله شرمین، کارتین^۲ و برگر در سال ۱۹۸۹ مطرح شد و برپایه نوعی علت‌شناسی مکانی جرم استوار گردید. طبق این نظریه، برخی از مناطق خاص در شهرها به دلیل وجود

1.Brantingham

2.Newman

3.Kartin,

برخی عناصر کالبدی، اجتماعی و اقتصادی دارای فراوانی بالای جرم می‌باشند که گره‌های^۱ شهری (پایانه‌ها و ایستگاه‌های حمل و نقل شهری)، برخی گذرها و حواشی شهر دارای این خصیصه هستند (شرمن، ۱۹۸۹: ۵۵-۲۷).

انواع کانون‌های جرم خیز: کتله^۲ بلژیکی، به کمک اعداد و ارقام، همبستگی و ارتباط مناطق و جرم را نشان داد. به اعتقاد وی جرایم ارتكابی در یک جامعه و نوسانات متناوب آن مانند یک تابع ریاضی وابسته به تغییرات شرایط اقتصادی و اجتماعی زمان و مکان می‌باشد. پس از آن، تحقیقات کتله مورد توجه بسیاری از دانشمندان کشورهای مختلف جهان از جمله ایتالیا، فرانسه، آلمان قرار گرفت و همین امر موجب بروز جنبش‌های علمی جدید و از جمله ایجاد رشد جدیدی در زمینه آمار جنایی به نام «کتلیتسم»^۳ شد. تحقیقات او باعث شده است تا جرم به عنوان یک پدیده اجتماعی تابع در متغیر زمان و مکان شناخته شود. از دیگر کسانی که با الهام از مطالعات و نگرش کتله به بررسی جرم و شرایط محیطی پرداخته است، «انریکو فری»^۴ معتقد بود یک اجتماعی معین میزان مشخصی از جرم را تحمل می‌نماید و از این میزان بیشتر یا کمتر نمی‌تواند باشد، وی جرم را نتیجه عوامل پیچیده و قاطع سرشت انسانی و محیط جغرافیایی «اعم از محیط طبیعی و انسانی» می‌داند (عباسی، ۱۳۹۰: ۲۳).

اک و ویزبرد^۵ معتقدند: اصلی‌ترین شکل مناطق جرم خیز مکانی است که خلاف‌های بسیاری در آن اتفاق می‌افتد. یک مکان می‌تواند یک نشانی خاص، کنج یک خیابان، فروشگاه، منازل مسکونی یا جایی دیگری باشد بیشتر اماکن یک مالک مشخص و یک کارکرد خاصی دارند مانند کارکرد مسکونی یا تجاری (اک و ویزبرد، ۱۹۹۵).

۱. مکان‌هایی در شهر که افراد با قومیت‌ها و زبان‌های مختلف در آن‌ها جمع می‌شوند. (طبق گفته شرمن)

2. Cutlery

3. Quetelitis

4. Enrico Ferry

5. Ek and WizIrds

بنابراین، مناطق جرم خیز را می‌توان به پنج گروه تقسیم کرد:

۱. کانون‌های جرم خیز بر اساس مکان‌های تکرار بزهکاری
۲. کانون‌های جرم خیز بر اساس مکان‌های تکرار بزه دیدگی
۳. کانون‌های جرم خیز خیابانی
۴. کانون‌های جرم خیز در سطح محلات و نواحی

نظریه انتخاب منطقی: این نظریه بر پایه فرصت‌های جرم استوار است و به وسیله کورنشین^۱ و کلارک^۲ در سال ۱۹۹۳ مطرح شد. در این دیدگاه فرض بر این است که مجرم در انتخاب هدف مجرمانه خود تصمیمی کاملاً منطقی و عاقلانه می‌گیرد و برای این کار کاملاً به نوع جرم، زمان، جاذبه‌ها و امکانات مکان برای انجام عمل مجرمانه می‌اندیشد، عدم حضور نگهبان، امکان دسترسی و فرار سریع از محل ارتکاب جرم وجود اهداف مجرمانه فرصت‌هایی است که احتمال جرم را افزایش می‌دهد. لذا به شکل منطقی وجود فرصت‌های جرم بیشتر در یک مکان موجب افزایش جرم و کم شدن این فرصت‌ها میزان جرم را کاهش می‌دهد (پور غلامی و سروندانی، ۱۳۹۷: ۵؛ به نقل از لوکایتیو، ۱۹۹۸: ۶)؛ بنابراین، طرح‌های پلیسی، فرصت‌های جرم و ارتکاب به اعمال غیرقانونی را از مجرمان صلب می‌کند و با توجه به ایجاد این طرح‌ها مجرمان در ایفای نقشه‌های خود با مشکل و ناامنی روبرو می‌شوند؛ بنابراین، نظریه انتخاب منطقی سندیت دارد؛ هم برای مجرم و هم برای مدافع امنیت؛ یعنی در چه زمانی و در چه منطقه‌ای چه عکس‌العملی موجب موفقیت بیشتر می‌شود و طرح و نقشه‌ها را با پیشبرد بیشتری به موفقیت می‌رساند.

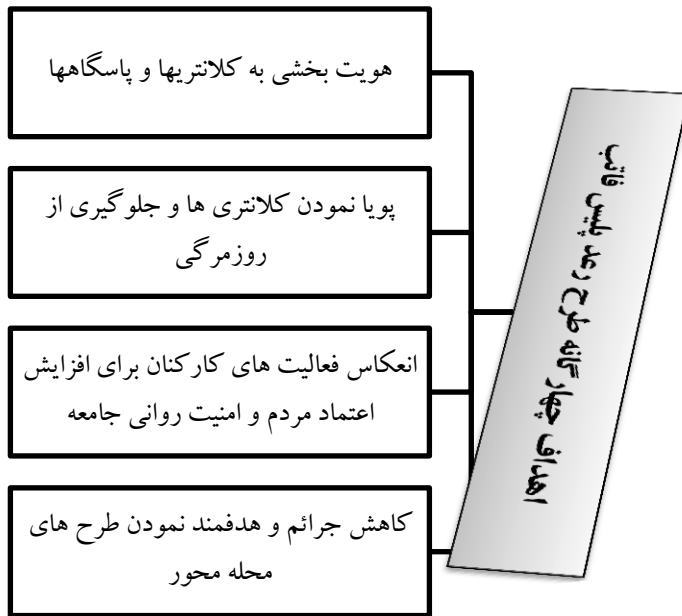
طرح رعد و مشخصات و شاخصه‌ای اصلی اجرای طرح: «به مجموعه اقداماتی که توسط پلیس و یگان‌های انتظامی، به منظور کاهش تخلفات و مبارزه با مجرمان و انجام

1. Corinthians

2. Clark

اقدامات پیشگیرانه در طی دوره‌ای زمانی معین و در مناطق مشخص انجام می‌شود» طرح‌های پلیسی گفته می‌شود. از جمله طرح‌هایی که در تهران انجام شده و ادامه دارد طرح رعد است که از سال ۱۳۹۶ تاکنون اجرایی شده و نتایج مثبت در کاهش جرائم در مناطق جزم خیز تهران داشته است.

طرح رعد با چهار هدف محوری که در شکل (۲) اشاره شده است هر ۱۵ روز یک‌بار در سطح فاتب تدوین گردیده است.

شکل ۲- اهداف طرح رعد

جدول ۲- بیوگرافی طرح رعد

ردیف	مواد طرح رعد	توضیحات
۱	وضعیت	۱-اطلاعات ۲-فرضیات ۳-وضعیت نیروهای خودی (نیروهای سازمانی و نیروهای برون‌سازمانی)
۲	مأموریت	---
۳	اجرا	۱-تدابیر کلی ۲-وظایف رده‌ای تابعه (حفاظت اطلاعات و وظایف سر کلانتران یازده گانه، معاونت عملیات، معاونت کوپ‌ها، بازرسی، معاونت نیروی انسانی، دفتر حقوقی، پشتیبانی و قرارگاه، دفتر پلیس پیشگیری، دستورات هماهنگی)
۴	اداری و پشتیبانی	
۵	فرماندهی و مخابرات	۱-فرماندهی ۲-مخابرات

(منبع: فاتب)

درواقع، پلیس پیشگیری فرماندهی انتظامی مأموریت دارد با استفاده از کلیه توان پرسنلی و لجستیکی سر کلانتری‌های تابعه و انجام اقدامات اطلاعاتی و هماهنگی با دادرس‌هایی مربوطه، نسبت به اجرای طرح رعد در زمان‌های مشخص شده در جهت ناامن نمودن جامعه برای بزهکاران، سارقان و دستگیری مجرمین و افزایش امنیت در محلات اقدام نمایند. در این راه باید به یکسری تدابیر کلی بسنده کنند، از جمله: کلیه سر کلانتری‌های تابعه یازده گانه موظف می‌باشند در زمان اجرای طرح از تمام توان خود در جهت بهتر اجرا شدن طرح و مثمر ثمر بودن طرح اقدام کنند. حق مصاحبه با اصحاب رسانه با هماهنگی رده‌های بالا و اموال مکشوفه دارای کلاسه نام کلانتری و تاریخ کشف. اجرایی طرح باید با اهداف مشخص، به موقع باشد تا باعث کاهش آمار جرائم گردد. انجام اقدامات اطلاعاتی و هدف‌گذاری قبل از اجرای طرح باید در

اولویت کار یگان‌ها بوده و از انجام عملیات بی‌هدف که باعث هدر رفتن منابع و امکانات می‌گردد، خودداری گردد. مجوز قضایی باید قبل از انجام طرح از مقامات قضایی اخذ گردد.

علی‌رغم تمام مزایا و نتایج حائز اهمیتی که این طرح در پیشگیری از جرم داشته و باعث افزایش امنیت اجتماعی شده است در سطح شهر تهران اما این طرح با یکسری تهدید روبرو است مانند:

۱- احتمال فاش شدن زمان اجرای طرح و یا برنامه هر یگان توسط برخی پرسنل ناگاه.

۲- احتمال مفقود شدن اموال مکشوفه و یا فرار متهمان دستگیر شده در هنگام انتقال به نمایشگاه و مسیر بازگشت.

۳- احتمال درگیری متهمان و یا ایادی و وابستگان متهمان با مأموران عمل کننده در زمان اجراء طرح.

۴- احتمال مفقودیت سلاح و تجهیزات نظامی در حین دستگیری‌ها و کشفیات احتمال مستندسازی از برخورد از اقدامات مأمورین انتظامی پلیس و انتشار در شبکه‌های اجتماعی.

چگونگی اجرا و وظایف رده‌های تابعه در طرح رعد: برای اینکه طرح رعد موفق شود باید افراد و گروه‌های زیادی تشریک مساعی داشته باشند تا به هدف افزایش امنیت برسند؛ مانند حفاظت اطلاعات که در زمان برگزاری نمایشگاه نسبت به حضور عوامل تابعه در محوطه ستاد و اتخاذ تمهیدات مناسب حفاظتی باید اقدام کنند و نواقص و معایب حفاظتی در زمان برگزاری نمایشگاه احصا و از طریق معاونت عملیات به رده‌های تابعه ابلاغ گردد. «سر کلانتران یازده گانه» با برنامه‌ریزی و اشراف اطلاعاتی باید اهداف را شناسایی و با اخذ مجوزهای قانونی حاضر به اجرا باشند و در واقع، عمده

توان یگان‌ها در زمان اجرای طرح‌ها باید معطوف به انجام اقدامات اطلاعاتی و شناسایی عوامل نامنی و مجرمان حرفه‌ای گردیده تا با اجرای طرح دستاوردهایی قابل توجه و مورد رضایت شهروندان حاصل گردد. ساماندهی تیم‌های عملیاتی و تشکیل پرونده‌های و افزایش کیفیت آن‌ها و ترغیب مقامات قضایی جهت صدور قرارهای قانونی متناسب با جرائم. حفظ اموال و نگهداری متهمان در زمان برپایی نمایشگاه بر عهده یگان‌های کاشف است. باید با اتخاذ تدابیر لازم با در نظر گرفتن اصل عدم حضور افراد غیر مرتبط در نمایشگاه اقدام گردد. ابعاد مختلف در اجرایی طرح برای حداکثر رضایت شهروندان در نظر گرفته شود. عملکرد طرح و اقدامات پرسنل یا همان بازخورد گیری باید در طول اجرا توسط رده‌های بالا رصد گردد. «روسای کلانتری‌ها» در بازه‌های زمانی کوتاه هدایت عملیات را عهده‌دار باشند و با پیاده نمودن شبکه منابع و مخبرین سعی در بهره‌برداری اخبار و انجام عملیات منسجم که باعث اثربخشی طرح است کنند. با ابزار تنبیه و تشویق در ایجاد انگیزه یا رفع کم‌کاری پرسنل اقدامات لازم انجام گردد. به‌روزرسانی شناسه اطلاعاتی مجرمان بر عهده کلانتری‌های محل است. آموزش نیروها قبل از شروع طرح در خصوص رعایت موارد ایمنی و حفاظتی حقوق شهروندی. در روز نمایشگاه رده‌ها موظف‌اند در ساعت مقرر نسبت به انجام وظایف خود اقدام کنند. کلیه سر کلانتری‌ها موظف‌اند، آمار و ارقام مربوطه در پایان طرح را در رابطه با متهمان و اموال مکشوفه مختلف به معاونت عملیات دایره بهره‌دهی ارسال نمایند. طرح باید هم‌زمان اجرا در کلیه کلانتری‌ها اجرا گردد و قبل از شروع طرح نیروهایی تابعه تمهیدات و سیاست‌های لازمه و اطلاعات کافی را در حوزه استحضاطی داشته باشند و اجرای جلسه چند روز قبل از اجرای طرح لازم و ضروری است تا هماهنگی‌هایی لازمه صورت گیرد. قبل از شروع طرح با هماهنگی «پلیس‌های تخصصی» نسبت به کنترل سارقین حرفه‌ای رهاشده از زندان یا در حال مرخصی

هشیاری کامل اعمال گردد. باید کلیه اقدامات قبل-حین-بعد اجرای طرح رعد به صورت تصویری مستندسازی شود و به دایره بهره‌دهی ارسال گردد. «معاونت عملیات» یا همان «ریس بهره‌دهی» باید مسئولیت پیگیری و جمع‌بندی عملکرد و رتبه‌بندی یگان‌ها را از ۲۴ ساعت قبل طرح پیگیری نماید. کلاً باید عملکرد کلیه رده‌ها مورد تجزیه و تحلیل دایره بهره‌دهی قرار گیرد. «اطلس جرائم تهیه و نقاط آلوده» مشخص و به سر کلانتری‌ها ابلاغ گردد. پیگیری لازم توسط دواير تخصصی «معاونت کوب‌ها» جهت کنترل مجرمین سابقه‌دار توسط کلانتری‌ها به عمل آید. همچنین، باید با تشکیل «اکیپ‌های بازرسی» نسبت به نظارت و کنترل بر عملکرد یگان‌ها در زمان اجرای طرح اقدام و بر حسن اجرای طرح نظارت نمایند. یک نکته اساسی این است که پس از اجرای طرح نقاط ضعف و قوت مشخص گردد و به «رده‌های اجرایی» اعلام گردد تا در آینده مدنظر قرار گیرد. انتظام بخشی که از وظایف مهم «ریس بازرسی» است، از بی نظمی جلوگیری می‌کند و در اعلام فرایند نتایج مهم است. «معاونت نیروی انسانی»، نیز در این طرح و اجرای آن دخیل است و باید هماهنگی‌های لازم با پلیس افتخاری جهت همکاری با سر کلانتری‌های تابعه اعلام گردد. دفتر حقوقی هم موظف است نسبت به معاضدت قضایی از کارکنانی که در حین اجرای طرح دچار مشکل می‌گردند اقدام کند. همچنین، گروه پشتیبانی باید اقدامات لازم جهت نصب بنرها و راه‌اندازی غرفه‌ها و تبلیغات محیطی را انجام دهد تا نمایشگاه و راه‌اندازی آن با سهولت انجام گردد. دفتر پلیس پیشگیری نیز موظف است در انجام برخی اقدامات از قبیل مستندسازی کامل از نمایشگاه، اعزام تیم مستندساز هنگام نیاز، دعوت از اصحاب رسانه و مدعوین ...

پیشینه پژوهش

از سوابق پژوهشی در کشور، به دلیل تازگی و جدید بودن موضوع و اینکه بررسی‌های مربوط به طرح‌های پلیسی را عموماً در حیطه عملیاتی فاتب می‌دانند و در کشور ما آن گونه که باید و شاید نتوانسته است جایگاه خود را در زمینه علت‌یابی مکانی-فضایی و بروز جرایم مشخص نماید، لذا بیشترین تحقیقات در زمینه بروز بزهکاری در کشور با در نظر گرفتن متغیرهای دیگر غیر از طرح‌های پلیسی انجام گرفته است.

محمودی جانکی و قورچی بیگی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم» به تأثیر شیوه‌های طراحی و کارکرد آن در محیط‌های گوناگون برای پیشگیری از جرم پرداختند و به این نتیجه دست‌یافته‌اند که روش‌های صحیح و نوع طراحی محیط با توجه به شرایط مکانی و فضایی در پیشگیری از جرم در آن محیط نقش زیادی دارد.

کلانتری (۱۳۸۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی جغرافیای جرم و جنایت در مناطق مختلف شهر تهران» پرداخته است بیان داشته که نوع و میزان جرایم در سطح شهر یکسان نبوده و در برخی محدوده‌ها به دلیل ویژگی‌های کالبدی حاکم بر آن و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ساکنین آن ارتکاب جرم بیشتر می‌باشد.

پیران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «عنوان تعیین نقاط جرم خیز شهر تهران و ارائه راهکارهای مناسب با رویکرد امنیتی» به این نتیجه رسیده است که برخی از مکان‌ها در تهران با توجه به شرایط مستعد جغرافیایی و کمبود نظارت به نقاط جرم خیز تبدیل شده‌اند که مجرمان برای ارتکاب جرم به این نواحی سرازیر شده‌اند و بنابراین، با ارائه برخی راهکارهای امنیتی به ایجاد امنیت در این مناطق اشاره کرده است.

جفری^۱ (۱۹۸۷) در پژوهشی با عنوان «پیشگیری از وقوع جرم و تحلیل‌های رایانه‌ای» از سرقت‌های اماکن رفاه در فلوراید. بیشتر با کمک اعداد و ارقام و سیر نزولی و صعودی آمار به ارائه نقشه‌هایی برای مناطق جرم خیز و انجام سرقت پرداخته است که با روش‌های کمی به مسئولین امنیت یاری رسانده است.

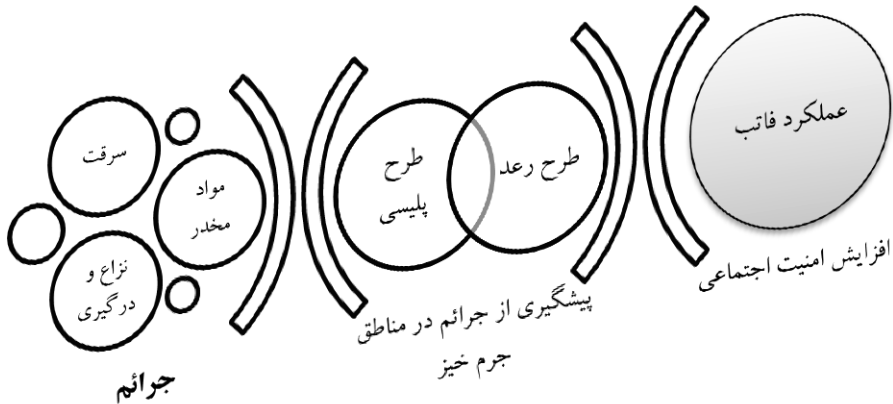
اشنایدر^۲ (۲۰۰۸) در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی شهری برای پیشگیری از جرم» نقش برنامه‌ریزی‌های شهری و طراحی محیط را در کاهش جرائم بسیار اساسی می‌داند و اشاره کرده که باید در ابتدا مناطق درست منطقه بندی شوند تا از بروز مشکلات ناامنی جلوگیری شود لذا می‌توان گفت: شهرداری‌ها را هم در بروز جرائم یا جلوگیری از جرائم درگیر می‌کند.

در این پژوهش، به دنبال تشریح عملکرد طرح پلیسی رعد به‌عنوان متغیر مستقل و تأثیر آن در طی سال‌های اخیر برافزایش امنیت اجتماعی به‌عنوان متغیر وابسته و کاهش جرائم در مناطق تهران با تأکید بر منطقه ۲۰ هستیم. در این راستا برای ترسیم مدل پژوهش از متغیرهای وابسته و مستقل در شکل (۳) استفاده شده است.

---

1. Jeffry

2. Eshniyder

شکل ۳- مدل مفهومی پژوهش

فرضیه‌های پژوهش

- به نظر می‌رسد افزایش میزان جرم و جنایت و خشونت‌های شهری و طرح تئوری‌های جدید پیرامون مکان و جرم و شناسایی مکان‌های مستعد برای ارتکاب بزه در شهرها و تلاش برای پیشگیری و کاهش میزان جرائم، علت اهمیت یابی بررسی‌های طرح‌های پلیسی در مناطق جرم خیز می‌باشد.
- طرح‌های پلیس به بازسازی و افشای نقش سازنده پلیس فاتب در پیشگیری از جرم در مناطق جرم خیز اشاره می‌کند.
- طرح رعد نقش مهمی در کاهش جرم و افزایش امنیت در شهر تهران با توجه به جامعه آماری که منطقه ۲۰ تهران است، ایفا کرده است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است و از نظر روش، یک تحقیق توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری مورد نظر، کارکنان فاتب در منطقه ۲۰ می‌باشند که بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی از طریق فرمول کوکران با سطح خطای ۰/۰۵ درصد ۱۱۰ نفر انتخاب شده‌اند. در این پژوهش ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته و آرشویی (کتابخانه ای-اینترنتی) بوده است. روایی پرسشنامه قبلاً توسط خبرگان و کارشناسان انتظامی تهران بزرگ و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ با «۰/۸۰۱» درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در این پژوهش برای تشخیص تأثیر یا عدم تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته، از آزمون (T) استفاده شده است. از نرم‌افزارهایی مانند Chart و SmartArt برای ترسیم شکل و نمودار جهت درک بهتر مفاهیم استفاده می‌شود.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

جامعه آماری پرسنل منطقه ۲۰ شهر تهران در نظر گرفته شده بودند که از نمونه آماری با ابزار پرسشنامه سؤال شده است. نمونه آماری ما از بین افراد و پرسنلی که در کلاتری‌های منطقه ۲۰ خدمت می‌کنند به‌طور تصادفی انتخاب شده است. البته ۹۰ درصد از افراد مورد انتخاب آقایان هستند و ۱۰ درصد خانم‌ها. البته این تعداد به این دلیل است که هم پرسنل خانم در کل نسبت به آقایان کمتر جدول (۳)، هستند و هم اینکه در مواقعی حاضر به جواب پرسش‌ها نمی‌شدند.

جدول ۳- اطلاعات جمعیت شناختی نمونه آماری

ردیف	کلاتری	تعداد افراد	زن	مرد
۱	۱۳۱ شهری	۲۵	۲	۲۳
۲	۱۶۷ دولت‌آباد	۲۰	-	۲۰
۳	۱۳۱۶۸ آبان	۱۵	۱	۱۴

۱۷	۳	۲۰	۱۷۲ حضرت عبدالعظیم	۴
۱۳	۲	۱۵	۱۷۳ امین آباد	۵
۱۵	-	۱۵	۲۱۱ قلعه‌نو	۶
۱۰۳	۷	۱۱۰	کل جمعیت نمونه	۷

در پژوهش حاضر برای پاسخ‌گویی به این سؤال که «آیا طرح رعد و مراحل ۳۲ گانه آن در افزایش امنیت مؤثر بوده است؟» پرسشنامه‌ای با ۱۲ سؤال طراحی شد که سؤالات آن به بررسی میزان تأثیر طرح رعد بر افزایش امنیت می‌پردازد. با توجه به جدول (۴)، پاسخ‌دهندگان باید نظر خود را بر اساس طیف لیکرت، در قالب پنج گزینه خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد ارائه می‌کردند. در اینجا به شرح و توضیح این سؤالات بر اساس جدول توزیع فراوانی پرداخته می‌شود.

جدول ۴- سؤالات و توزیع فراوانی

درصد فراوانی مطلق	فراوانی مطلق	طیف لیکرت	سؤالات پرسشنامه
۰/۳	۳	خیلی کم	تأثیر طرح رعد در ساماندهی امور اجتماعی
۰/۲	۲	کم	
۰/۲۶	۲۶	متوسط	
۰/۳۴	۳۴	زیاد	
۰/۳۵	۳۵	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰	۰	خیلی کم	تأثیر طرح رعد در تقویت نظم و انضباط اجتماعی
۰/۱۱	۱۱	کم	
۰/۱۸	۱۸	متوسط	
۰/۴۲	۴۲	زیاد	
۰/۲۹	۲۹	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	

۰/۱	۱	خیلی کم	تأثیر طرح رعد در قانونمند شدن رفتارهای شهروندان
۰/۱۵	۱۵	کم	
۰/۳۲	۳۲	متوسط	
۰/۳۷	۳۷	زیاد	
۰/۱۵	۱۵	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۲	۲	خیلی کم	تأثیر طرح رعد در کاهش تخلفات و جرائم اجتماعی
۰/۹	۹	کم	
۰/۱۹	۱۹	متوسط	
۰/۴۵	۴۵	زیاد	
۰/۲۵	۲۵	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۴	۴	خیلی کم	تأثیر طرح در ایجاد مکان‌های امن
۰/۷	۷	کم	
۰/۳۴	۳۴	متوسط	
۰/۴۶	۴۶	زیاد	
۰/۹	۹	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰	۰	خیلی کم	تأثیر طرح در کاهش تخلفات کیف‌قاپی
۰/۵	۵	کم	
۰/۱۸	۱۸	متوسط	
۰/۴۸	۴۸	زیاد	
۰/۲۹	۲۹	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۳	۳	خیلی کم	تأثیر طرح بر کاهش سرقت
۰/۱۳	۱۳	کم	
۰/۲۳	۲۳	متوسط	
۰/۲۰	۲۰	زیاد	
۰/۴۱	۴۱	خیلی زیاد	

۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۱۵	۱۵	خیلی کم	تأثیر طرح در کاهش جرائم مانند تجاوز، قاچاق مواد مخدر و...
۰/۲۶	۲۶	کم	
۰/۳۴	۳۴	متوسط	
۰/۲۲	۲۲	زیاد	
۰/۳	۳	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰	۰	خیلی کم	تأثیر طرح بر بهبود عملکرد نهادهای انتظامی و فضایی
۰/۵	۵	کم	
۰/۱۵	۱۵	متوسط	
۰/۴۵	۴۵	زیاد	
۰/۳۵	۳۵	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۲	۲	خیلی کم	تأثیر طرح در ایجاد احساس امنیت در مردم
۰/۱۶	۱۶	کم	
۰/۲۶	۲۶	متوسط	
۰/۳۳	۳۳	زیاد	
۰/۲۳	۲۳	خیلی زیاد	
۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۴	۴	خیلی کم	تأثیر طرح بر ایجاد احساس امنیت کاذب در مردم
۰/۳۶	۳۶	کم	
۰/۳۴	۳۴	متوسط	
۰/۲۶	۲۶	زیاد	
۰	۰	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	
۰/۳	۳	خیلی کم	تأثیر طرح بر ایجاد محدودیت بر آزادی‌های شهروندان به ویژه متخلفان
۰/۱۷	۱۷	کم	
۰/۳۴	۳۴	متوسط	

۰/۳۴	۳۴	زیاد	
۰/۱۲	۱۲	خیلی زیاد	
۰/۱۰۰	۱۰۰	جمع	

یافته‌های استنباطی

در این پژوهش برای تشخیص تأثیر یا عدم تأثیر متغیر مستقل (طرح رعد) بر متغیر وابسته (امنیت اجتماعی)، از آزمون (T) استفاده شده است نتایج این آزمون به شرح زیر است:

جدول ۵- نتیجه آزمون تی برای تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته

Sig	Df	T	انحراف معیار	میانگین	تعداد	متغیر وابسته (امنیت اجتماعی)
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۶۷/۹۲۹	۱/۹۶۷۸۲	۷/۹۲۰۰	۱۰۰	برنامه‌ریزی امور اجتماعی
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۸۴/۱۷۱	۱/۹۰۴۷۰	۷/۷۸۰۰	۱۰۰	انضباط اجتماعی
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۸۵/۰۰۹	۱/۹۱۷۴۹	۷/۰۰۰۰	۱۰۰	قانونمند شدن شهروندان
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۷۲/۰۱۸	۱/۹۵۶۷۰	۷/۶۴۰۰	۱۰۰	کاهش تخلفات اجتماعی

با توجه به جدول (۵)، تأثیر (متغیر مستقل)، بر هر یک از متغیرهای (وابسته) ساماندهی امور اجتماعی، انضباط اجتماعی، قانونمند شدن شهروندان و کاهش تخلفات اجتماعی به وسیله آزمون میانگین یک جامعه سنجیده شد و از آنجا که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده است، می‌توان نتیجه گرفت: تأثیر طرح رعد بر افزایش امنیت اجتماعی با سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید است. همین‌طور می‌توان گفت، از آنجا که میانگین ساماندهی امور اجتماعی (متغیر وابسته) از دیگر متغیرها بیشتر است؛ لذا بیشترین تأثیر طرح، بر برنامه‌ریزی و ساماندهی امور اجتماعی، کاهش سرقت‌ها می‌باشد.

جدول ۶- نتیجه آزمون تی برای تأثیر متغیر مستقل (طرح رعد) بر امنیت اجتماعی

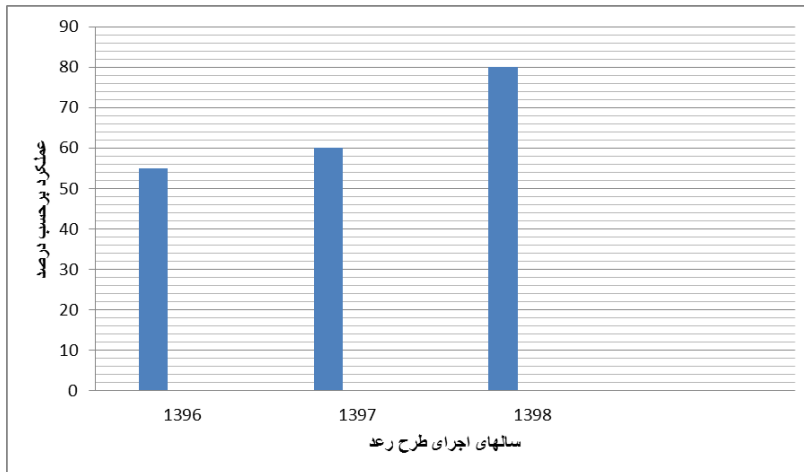
Sig	Df	T	انحراف معیار	میانگین	تعداد	متغیر وابسته (امنیت اجتماعی)
۰/۰۰۰	۹۹	-۵۱۴/۲۱۹	۱/۸۰۸۹۶	۶/۹۸۰۰	۱۰۰	ایجاد مکان امن
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۴۴/۹۶۲	۲/۰۸۴۶۷	۷/۲۴۰۰	۱۰۰	کاهش سرقت
۰/۰۰۰	۹۹	-۵۵۹/۰۸۳	۱/۶۴۵۲۰	۸/۰۲۰۰	۱۰۰	کاهش کیف قاپی
۰/۰۰۰	۹۹	-۵۴۹/۸۰۱	۱/۶۶۹۶۹	۸/۲۰۰۰	۱۰۰	کمک به کشف جرم و مجرم
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۴۴/۱۹۷	۲/۱۲۸۷۸	۵/۴۴۰۰	۱۰۰	کاهش تجاوز، قاچاق و...
۰/۰۰۰	۹۹	-۴۳۲/۱۳۱	۲/۱۴۷۹۶	۷/۱۸۰۰	۱۰۰	احساس امنیت متأثر از اجرای طرح رعد

با توجه به جداول (۵) و (۶)، تأثیر (متغیر مستقل)، بر هر یک از متغیرهای ایجاد مکان امن، کاهش تخلفات رانندگی، کاهش سرقت، کاهش تجاوز، قاچاق و نیز کمک به کشف جرم و مجرم بوسیله آزمون میانگین یک جامعه سنجیده شد و از آنجا که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده است، بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت؛ تأثیر متغیر مستقل بر افزایش امنیت اجتماعی با سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید است. همین‌طور می‌توان گفت، متغیرهای کمک به کشف جرم و مجرم و کاهش سرقت با میانگین‌های ۸/۲ و ۸/۰۲، دارای بیشترین میانگین‌ها نسبت به میانگین‌های متغیرهای دیگر هستند؛ بنابراین، بیشترین تأثیر طرح رعد، در کاهش سرقت می‌باشد.

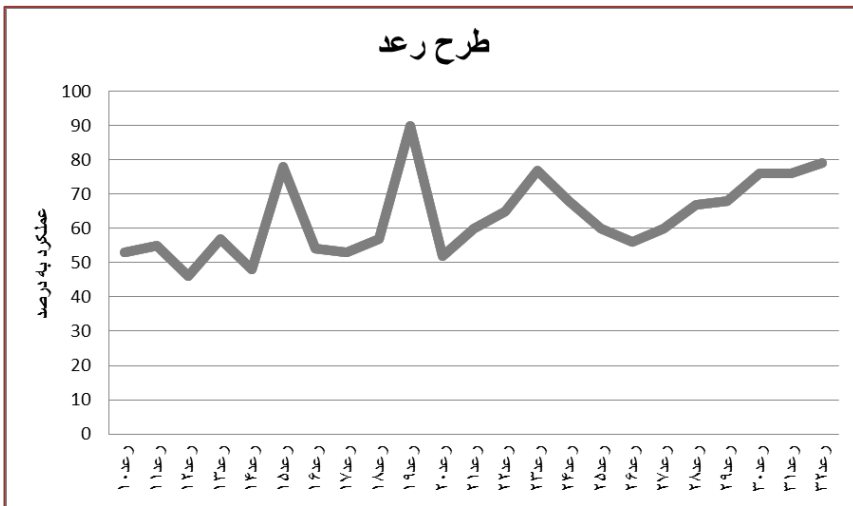
می‌توان نتیجه گرفت؛ تأثیر متغیر مستقل (طرح رعد) بر افزایش امنیت اجتماعی با سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید است. همین‌طور می‌توان گفت، متغیرهای احساس امنیت مردم (متأثر از اجرای طرح رعد) و احساس محدودیت در آزادی‌های فردی (متأثر از ایست و بازرسی)، با میانگین‌های ۷/۱ و ۶/۷ بیشترین تأثیر را از متغیر مستقل می‌پذیرند. به

طوری که با افزایش نظارت و کنترل با اجرای طرح، احساس امنیت در مردم افزایش می‌یابد و از طرفی، با اجرای طرح رعد در مکان‌های رسمی و عمومی، مردم احساس می‌کنند متخلفان محدودیت ارتکاب جرم دارند و همین امر سبب می‌شود تا احساس امنیت بیشتری داشته باشند.

به طور کلی، با توجه به نمودار (۱)، طرح رعد در طی سال‌هایی که در ۳۲ مرحله انجام شده است، یکی از طرح‌های موفق در کاهش جرایم و افزایش امنیت و ایجاد مناطق ناامن برای مجرمان شده است به طور کلی، می‌توان گفت: عملکرد این طرح از سال‌هایی ابتدایی تاکنون رو به افزایش است و سیر صعودی دارد؛ بنابراین، می‌توان از نمودارهای زیر برای اثبات فرضیه‌ای که مطرح است یعنی «طرح رعد در افزایش امنیت اجتماعی در مناطق جرم خیز تهران دارای عملکرد بالایی بوده است» استفاده کرد.

نمودار ۱- عملکرد طرح رعد طی سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸

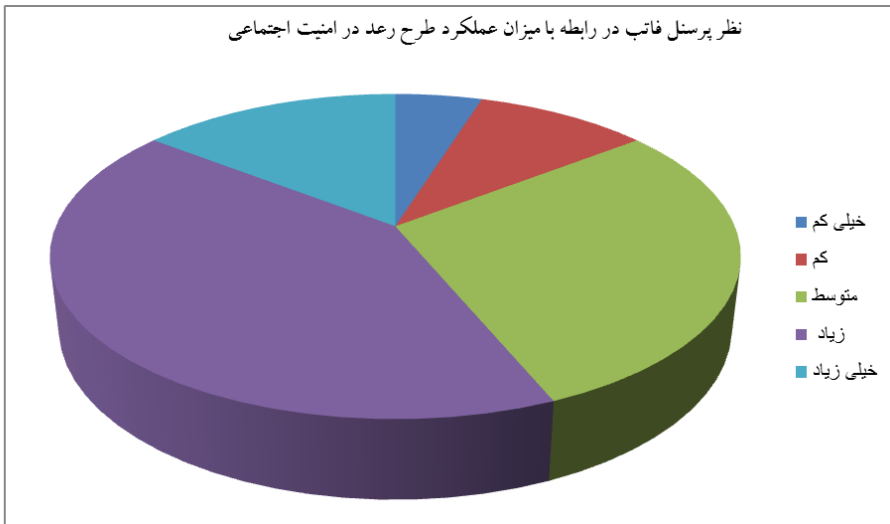
نمودار ۲- افزایش عملکرد و سیر صعودی عملیات طرح رعد فاتح در ۳۲ مرحله اجرا

با توجه به آمار و ارقام که از تجزیه و تحلیل داده‌ها به دست آمده است، می‌توان استنباط کرد که طرح رعد در کاهش جرایم در منطقه بیست تهران به عنوان یک کانون جرم خیز خیلی اثربخش بوده است و طبق نمودار (۲) از سال ۱۳۹۶ تاکنون یک پیش رفتی در عملکرد بهتر نیروهای نظامی برای اجرایی شدن این طرح انجام داده‌اند.

در بین آماری که به دست آمده است رعد ۱۹ و رعد ۱۵ و رعد ۲۴ بیشترین عملکرد را داشته و نیروهای انتظامی با عملکرد بهتر نتیجه بهتری را دریافت کرده‌اند. لذا باید شرایط و امکانات اجرای طرح در این سه نوبت بررسی شود و اینکه چرا در این سه نوبت بهتر عمل شده است.

و اما یک مطلب مهم تر این که از رعد ۲۶ به بعد نمودار سیر صعودی داشته و باز هم جای امید است که این طرح هر چه به مراحل پایانی خود نزدیک تر شده عملکرد بهتری داشته و حتی پیش بینی می‌شود به سمت بهتر شدن در دوره‌های بعدی پیشرفت کند و با توجه به مصاحبه‌های انجام شده از مسئولان نظامی و روسای کلانتری‌ها از

دوره‌های ۱۵ و ۱۹ و ۲۴ هم‌الگویابی شده و از نحوه پاسبانی و چیدمان نیروها و تعداد نظامیان و غیره با توجه به این سه دوره بیشترین استفاده شده و این کار به بهتر شدن طرح رعد خیلی کمک کرده است. به‌طور کلی نمودار (۲)، نشان می‌دهد که از سال ۱۳۹۶ به بعد عملکرد روبه بهبود و است و سیر صعودی دارد.

نمودار ۳- نتیجه نظر پرسنل فاتب در اجرایی شدن طرح رعد

با توجه به نمودار (۳) پرسنل نیروی انتظامی معتقدند که با اجرایی شدن طرح رعد و سایر طرح‌های پلیسی امنیت اجتماعی افزایش پیدا می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در شهر تهران ارتکاب جرم در برخی مناطق به دلیل شرایط بهتر برای مجرمان بیشتر شده است. در واقع، این مناطق جرم خیز باید با روش‌های پیش رفته و با اجرای طرح‌های پلیسی تحت کنترل قرار گیرد. نتیجه اصلی این پژوهش اثبات فرضیه و پاسخ به سؤال «نقش تدوین و اجرای طرح رعد در افزایش

امنیت اجتماعی» می‌باشد. تأثیر طرح رعد بر هر یک از متغیرهای ساماندهی امور اجتماعی، انضباط اجتماعی، قانونمند شدن شهروندان و کاهش تخلفات اجتماعی با کمک گویه‌های مختلف به وسیله آزمون میانگین یک جامعه سنجیده شد و از آنجا که سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ بوده است، می‌توان نتیجه گرفت: تأثیر طرح رعد بر افزایش امنیت اجتماعی با سطح اطمینان ۰/۹۵ مورد تأیید است. همین‌طور می‌توان گفت، از آنجا که میانگین کاهش سرقت در اثر ساماندهی امور از دیگر متغیرها بیشتر است؛ لذا بیشترین تأثیر طرح، بر برنامه‌ریزی و ساماندهی امور اجتماعی و کاهش سرقت‌ها می‌باشد. تعداد ۱۱۰ نفر از پرسنل نظامی کلانتری‌های سر کلانتری نهم در منطقه ۲۰ شهر تهران (به‌عنوان یک کانون جرم خیز به دلیل وجود اقوام مختلف و متخلفان بیشتر) به صورت تصادفی مورد سؤال قرار گرفتند و می‌توان نتیجه به‌دست آمده را با ضریب اطمینان بالا، بر سایر مناطق و سر کلانتری‌ها که آشفتگی و پراکنش اجتماعی کمتری دارند تعمیم داد. نتایج تحقیق با نتایج پژوهش کلانتری (۱۳۸۰) تا حدودی یکسان است. چون بیان داشته که نوع و میزان جرایم در سطح شهر یکسان نبوده و در برخی محدوده‌ها به دلیل ویژگی‌های کالبدی حاکم بر آن و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ساکنین آن ارتکاب جرم بیشتر می‌باشد؛ بنابراین، در منطقه بیست شهر تهران هم این حکم جاری می‌شود. همچنین، با نتایج پژوهش پیران (۱۳۹۵) که به این نتیجه رسیده است که برخی از مکان‌ها در تهران با توجه به شرایط مستعد جغرافیایی و کمبود نظارت به نقاط جرم خیز تبدیل شده‌اند که مجرمان برای ارتکاب جرم به این نواحی سرازیر شده‌اند و بنابراین، با ارائه برخی راهکارهای امنیتی به ایجاد امنیت در این مناطق اشاره کرده است؛ بنابراین، فرضیه پژوهش مبنی بر؛ افزایش میزان جرم و جنایت و خشونت‌های شهری و طرح تئوری‌های جدید پیرامون مکان و جرم و شناسایی مکان‌های مستعد برای ارتکاب بزه در شهرها و تلاش برای

پیشگیری و کاهش میزان جرائم، علت اهمیت یابی بررسی‌های طرح‌های پلیسی در مناطق جرم خیز می‌باشد. اثبات می‌شود. همچنین، فرضیه دوم؛ یعنی، طرح‌های پلیس به بازسازی و افشای نقش سازنده پلیس فاتب در پیشگیری از جرم در مناطق جرم خیز اشاره می‌کند، با توجه به نتایج پژوهش تأیید می‌گردد. چون طرح رعد نقش مهمی در کاهش جرم و افزایش امنیت در شهر تهران با توجه به جامعه آماری که منطقه ۲۰ تهران است، ایفا کرده است. نتایج پژوهش با پژوهش اشنایدر (۱۳۸۷) نقش برنامه‌ریزی‌های شهری و طراحی محیط را در کاهش جرائم بسیار اساسی می‌داند، مطابقت و همخوانی دارد. چون اگر در ابتدا مناطق درست منطقه بندی شوند تا از بروز مشکلات ناامنی جلوگیری شود، لذا می‌توان گفت: شهرداری‌ها را هم در بروز جرائم یا جلوگیری از جرائم درگیر می‌کند.

پیشنهادها

- نحوه انجام وظیفه و محیط جغرافیایی مربوطه مورد بررسی قرار گیرد.
- از انجام اقدامات سلیقه‌ای و خودسرانه خودداری شود و با رعایت نکات حفاظتی از افشای زمان اجرای طرح پیشگیری شود و از ترفند عملیات غافلگیرانه استفاده شود.
- هم چنین، مبارزه با یکسری تخلفات دیگر بهتر است در دستور کار طرح رعد قرار بگیرد:
- برخورد قانونی با پوشش پلاک خودرو (این تخلف نیز مانند زیر پا گذاشتن حقوق شهروندی بوده است و طبیعی است که اگر تخلفی در حوزه انضباط اجتماعی انجام شود پلیس برخورد جدی خواهد کرد)
- در خصوص برخورد با بدحجابی، (بخشی از بحث شئون اسلامی به رعایت حقوق سایر شهروندان برمی‌گردد و کسانی که با وضعیت ناهنجار در خیابان‌ها حضور می‌یابند در اصل حقوق شهروندی و قانون کشور را زیر پا می‌گذارند).

-برخورد با افراد ترویج کننده سبک غربی در کشور طبق قانون وظیفه ناجا حفظ ارزش هاست و از نظر قانونی پلیس مکلف است با هنجارشکنان و کسانی که شئون اسلامی را رعایت نمی کنند و سبک زندگی غربی را ترویج می کنند، برخورد کند.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از تمام پرسنل نیروی انتظامی که در ایجاد امنیت اجتماعی شبانه روز در تلاش هستند و به ویژه پرسنل کلانتری‌های سر کلانتری نهم و کلانتری‌های منطقه بیست که ما را در تنظیم و تکمیل پرسشنامه و پاسخ به پرسش‌ها یاری کردند کمال تشکر را داریم.

منابع

۱. اشنایدر، ریچارد. (۱۳۸۷). برنامه ریزی شهری برای پیشگیری از جرم. ترجمه فروزان سجودی، سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا، تهران.
۲. ای.ا.ک. جان؛ اسپنسر، چینی؛ جمز، جی کامرون؛ میش، لیتز؛ رونالد، ویلسون. (۱۳۹۰). شناسایی کانون‌های جرم خیز. ترجمه محسن کلانتری و مریم شکوهی. زنجان: دفتر تحقیقات کاربردی.
۳. پرهیز، فریاد؛ ضرابی، اصغر. (۱۳۹۵). شناسایی و تحلیل مکانی کانون‌های جرم خیز در کلان‌شهرها، مطالعه موردی منطقه ۱۲ تهران. پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ۵(۴): ۴۹-۶۸. قابل بازیابی از:
http://ssoss.ui.ac.ir/article_21275.html
۴. پورغلامی، محمدرضا. (۱۳۹۷). تحلیل عوامل اجتماعی و جغرافیایی بر سرقت در بندرعباس. فصلنامه پژوهش‌های انتظام اجتماعی، ۱۰(۳). قابل بازیابی از:
http://sopra.jrl.police.ir/article_105659.html
۵. -پیشگاهی فرد، زهرا؛ کلانتری، محسن. (۱۳۹۰). تحلیل جغرافیایی کانون‌های جرم خیز جرایم مرتبط با مخدر در شهر کرمانشاه. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه ای، ۳(۱۱): ۹۶-۷۵. قابل بازیابی از http://urs.ui.ac.ir/article_20003.html

۶. -پیران، مهدی. (۱۳۹۵). تعیین نقاط جرم خیز شهر تهران با رویکرد امنیتی. پایان نامه جهت مدرک ارشد، دانشگاه علوم انتظامی.
۷. -حسینی، نرجس سادات. (۱۳۹۰). بررسی تحول حاکمیت در عصر جهانی شدن. پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، به راهنمایی دکتر مرجان بدیعی، تهران: دانشگاه تهران، دانشکده جغرافیا.
۸. -حسینی، نرجس سادات. (۱۳۹۳). امنیت شهر. همایش ملی جغرافیای سیاسی شهر انجمن ژئوپلیتیکی ایران. قابل بازیابی از http://www.civilica.com/PdfExport-GEOPOLITICS07_
۹. -حسینی، نرجس سادات. (۱۳۹۳). کارکردهای حاکمیت ملی و جهانی شدن. تهران: نشر انتخاب.
۱۰. -حسینی، نرجس سادات؛ ناروقه، نعمت اله. (۱۳۹۴). پراکنش امنیت در فضا با حضور پلیس. دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان، همایش ملی پیشگیری دانش مدار از آسیب‌های اجتماعی و وقوع جرم. قابل بازیابی از: <https://www.civilica.com/Calendar>
۱۱. -حسینی، نرجس سادات. (۱۳۹۷). تبیین پدیده شهر در جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک، رساله دکترا، دانشگاه تهران.
۱۲. -رضایی مقدم، علی؛ آرزو، حسن؛ یوسف پور، وحید؛ عبادی، مسعود. (۱۳۹۱). بررسی جایگاه طراحی در ایجاد حس امنیت در مجتمع‌های مسکونی. چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد مقدس. قابل بازیابی از: <https://www.civilica.com/modules.php?name=PaperSearch>
۱۳. -عباسی، موسی. (۱۳۹۰). جغرافیای جرم خیزی در کلان شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
۱۴. -کلانتری، محسن. (۱۳۸۰). بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران، دانشکده جغرافیا

۱۵. -لطفی، صدیقه؛ بردی آنا مرادنژاد، رحیم؛ ساسانی پور، محمد. (۱۳۹۳). بررسی احساس امنیت در فضاهای عمومی (مطالعه موردی: کلان شهر شیراز). پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۵(۱۹): ۳۵-۵۶. قابل بازیابی از:

http://jupm.miau.ac.ir/article_615.html

۱۶. -مهدنژاد، حافظ؛ پرهیز، فریاد؛ (۱۳۹۶). تبیین خوشه‌ای شدن جرم در منطقه ۱۲ شهر تهران. تهران: فصلنامه انتظام اجتماعی، ۹(۴). قابل بازیابی از:

http://sopra.jrl.police.ir/article_83301.html

۱۷. -موسوی، اسماعیل. (۱۳۹۱). تحلیل امنیتی کانون های جرم خیز شهری. پایان نامه جهت اخذ مدرک ارشد، دانشگاه جامع امام حسین.

۱۸. محمودی جانکی، فیروز، مجید قورچی بیگی. (۱۳۸۸). «نقش طراحی محیطی در پیش گیری از جرم» فصلنامه حقوق ۳۹(۲). قابل بازیابی:

https://jllq.ut.ac.ir/article_20085.html

19. Boyol, J., Findlay, C., Forsyth., L., (2002). An Investigation into Womens Perceptions of Fear and the Design of the Urban Environment, Open space, London, Edinburgh College of Art, School of Architecture, Tourism Management, 5-16. At Retrieved .
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261517701000620>
20. Clarke, R. V(Ed),. (1997). Situational Crime Prevention: Successful Case Studies. 2rd Ed, Harrow And Heston, New York.
21. Eck, J.E & Weisburd, E., (1995). Crime Places in Crime Theory. NY: Criminal justice press. Vol 4, 1-33. At Retrieved <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-criminal-justice/issues>
22. Jeffrey, C.R, hunter, D. & Gris wood, J, (1987). Crime Prevention and Computer analyses of Convenience store robberies in Tallahassee, floride. Paper presented at florida State University Tallahassee.

23. Newman, O., (1973). *Defensible Space Crime Prevention through Urban Desing*. New York: Macmillan.
24. Sherman, L.W., Gartin, P.R. and Buerger, M.E., (1989) Hot Spots of Predatory Crime: Routine Activities and the Criminology of Place. *Criminology*, 27, 27-55. At Retrieved <http://dx.doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb00862>